

Borsodi L. László

SIVATAGI ZÖLD

A ki Lövétei Lázár László *Miféle harag*¹ című kötetét fellapozza, annak nem csak azt kell látnia, hogy két ciklusból áll, amelyeknek címe *Zöld* zöld és *Sivatag* homokszínű betűkkel szedve – bár nyilván nem lesz érdek nélküli a kötetet elmélyültebben elemzőknek, hogy (Petőfi S. Jánossal szólva) miként hívja fel önmagára a figyelmet a „vehikulum-ímágó” –, nem elég csak a Theokritosz által megteremtett ecloga műfajának hexameterekben írt, párbeszédese formájú drámai-lírai cselekvéssorát felfedeznie. S noha nem kis olvasói erőfeszítést és ennek megfelelő elégtételt jelenthet az, hogy miként folytatnak a kötet szövegei párbeszédet a műfaj vergiliusi hagyományával, nem beszélve arról a roppant gazdag, főként szintén az eclogához köthető intertextuális játéktérről, amellyel szintén dialógusba lépve gazdagodnak, és amelyet maguk is gazdagítanak ezek a versek, Lövétei *Miféle haragja* még ennél is jóval összetettebb közelítésmódot követel magának. A csikszentdomokosi költő ugyanis egy olyan, a kortárs költészetben az utóbbi időben gyakran előforduló alkotói eljárást alkalmaz, amelynek eredményeképpen a saját életmű korábban megírt alkotásai újrarendezve, át- és/vagy továbbírva, új művekkel kiegészülve jelennek meg, arra készítetve a befogadót és a kritikai befogadást, hogy felülvizsgálja, újraértelmezze korábbi olvasatát, teret engedve új jelentéslehetőségek létrejöttének. Lövétei Lázár László könyvének értő olvasásához szükség van erre az együttalkotó, nyitott befogadói magatartásra, ugyanis a *Zöld* című ciklus néhány darabja már megjelent az *Árkádia-féle* című kötet utolsó, a címadó ciklusában,² a tizenkét eclogára terebélyesedett sorozat pedig önálló, ugyancsak *Zöld* címmel kötetként látott napvilágot 2011-ben.³ Jelentőségét és egyöntetűen pozitív fogadtatását mi sem bizonyítja jobban, mint az a

-
- 1 Lövétei Lázár László: *Miféle harag*. Budapest, 2019, Kárpát-medencei Tehetség-gondozó Nonprofit Kft.
  - 2 Nulladik ecloga, Első ecloga, Második ecloga, Negyedik ecloga, Ötödik ecloga. In *Árkádia-féle*. Válogatott és új versek. Budapest–Kolozsvar, 2009, Erdélyi Híradó Kiadó, Előretolt Helyőrség Szépirodalmi Páholy, Ráció Kiadó.
  - 3 Lövétei Lázár László: *Zöld*. Budapest–Kolozsvar, 2011, Erdélyi Híradó Kiadó, Előretolt Helyőrség Szépirodalmi Páholy, Fialat Írók Szövetsége.

kritikai visszhang, amelyet Magyarországon Fried István, Kemsei István és Farkas Wellmann Éva, Erdélyben pedig a Gál Andrea – Papp Attila Zsolt szerzőpáros, valamint Varga Melinda írása teremtett.⁴ A *Miféle harag* által feltett kérdés, egyben egy majdani Lövétei-monográfia feladata tehát többek között az is, hogy miként írja át/tovább az *Árkádia-féle* befejezésének és a *Zöld* című kötetnek a recepcióját az a tény, hogy a *Zöld* című ciklus, amely korábban önálló könyv volt, az új könyvben egy újabb ciklussal, a *Sivataggal* mint könyvvel vagy könyvlehetőséggel egészült ki. S ha e szűkre szabott kritika keretei között nincs is lehetőség részletesen kifejteni, mindenképpen ildomos jelezni, hogy felmerül annak az olvashatóságnak a lehetősége, hogy a *Miféle harag* tulajdonképpen könyvekből álló könyv. A továbbiakban én csupán arra szorítkozom, hogy milyen elmozdulásokat észlelek a *Zöld* és a *Sivatag* között.

Minden bizonnyal Fried Istvánnak van igaza, amikor úgy fogalmaz, hogy miután a *Két szék közöttben*⁵ Lövétei élethelyzetei „irodalmi egzisztencialista felhangokhoz jutottak, a költői századokba vetett individuum ironizáló reagálásait, deretorizáló idézéstechnikáját, szövedék-jellegét tudatosítva”, és miután a „rendteremtés, egy zűrzavaros létben történő eligazodás vágya szembesült (...) a szubjektivizált szövegvilágokba (Aranyéba, Kosztolányiéba, József Attiláéba, Babitséba stb.) térés akarásával, (...) a megritkuló Lövétei Lázár-versek a hagyományra reflektálás látványos gesztusai mellett a megnövekedett kísérletező kedvről kezdtek tanúskodni”.⁶ Majd tanulmánya végén felteszi Fried a kérdést, hogy vajon „folytatható-e ez a fajta poézis, kimerült-e a dialógus az antikokkal, (...) fölmerülhet-e esélyként, hogy

4 Fried István: Lövétei Lázár László két kötete. In *Forrás*, 2012/5., 34–45.; Kemsei István: Lövétei Lázár László: *Zöld*. In *Kortárs*, 2013/7–8., 168–170.; Farkas Wellmann Éva: Felszabadult költészet, a kísérletezés nyitottságával. In *Bárka*, 2012/2., 107–108.; Gál Andrea – Papp Attila Zsolt: Téka/Klikkrec Lövétei Lázár László *Zöld* című kötetéről. In *Látó*, 2012/5., www.lato.ro/article.php/2355/ (utolsó megtekintés: 2019. május 3.); Varga Melinda: *Zöld eclogák*. www.irodalmi-jelen.hu/05242013-1552/zold-eclogak (utolsó megtekintés: 2019. május 3.). Fried István irodalomtörténész több tanulmányt is szentelt Lövétei költészetének: A költőről, akinek legalább egy feltett kérdése volt. In *Tiszatáj*, 2001/6., 73–82.; „amennyi szó szerint is benne van...”. In úó: *Magyar irodalom(történet)*. Szeged, 2010, 242–265.

5 *A Két szék között* (Pozsony, 2005, Kalligram) betegséggel számot vető, létösszegző halálversei, a „jelenlétre való kérdezés”, a „semmibe tartás” költeményei (Mészáros Sándor kifejezései, idézi Varga Melinda) hozzák meg Lövéteinek a költői elismerést.

6 Fried István: i. m. 34.

a pálya fordulójának egy közbülső, kísérletező, játékos megoldásokat prezentáló” állomásáról van-e szó.⁷ Az irodalomtudós felvetéseit – a „közbülső” jelzót leszámítva – megválaszolja a *Zöld* című kötet megjelenése óta tovább íródott életmű: az időközben megjelent *Alkalmiban*⁸ tovább tart a kísérletezés, a formával és a megszólalás lehetőségeivel való, a korábbi életmű szövegeire (ön)reflektáló játék, még egy idézőjeles, horatiusi-aranyi hangolású haikura zsugorodott „eklogá”-ra is futja, a *Miféle haragban* pedig a *Sivatag* című ciklus/könyv azt érzékelteti, az antikokkal való dialógus még folytatható, az ecloga modern hangszerelésében van még mondandója Lövétei Lázár László költőnek. Mit is mond, de főleg: hogyan mondja?

A kötet 2019. április 17-én Budapesten a Petőfi Irodalmi Múzeumban tartott bemutatóján a *csíkszentdomokosi Vergiliusként* aposztrófált költő Smid Róbert kérdésére válaszolva úgy nyilatkozott, hogy „A *Sivatag* ciklussal olvasva a *Zöld* is más értelmet nyer. Nagyjából a rosszkedvekről szól, de ez nem új a nap alatt, hiszen az irodalomban elég sok mindenkinek volt rosszkedve. Ha van valami fontos ebben az új könyvecskében, akkor az az, hogy milyen nyelvet választ magának az ember, hogy el tudja dadogni a rosszkedvét...”⁹ Ezzel rejtetten/látszólag mintha azt is állítaná a szerző, hogy önálló kötetként a *Zöld* még nem a haragról, nem a rosszkedvről szól, hanem ellenkezőleg: a derúról, netán a kedélyességről. És a hexameterek ünnepélyessége, az ecloga bukolikus tája jó alapot is adna ennek az elgondolásnak. Ezt a felszínes értelmezői olvasatot azonban jócskán megkérdőjelezi az irónia („Nyílik a drága virág; / jól meggyújtotta a dolgom: / láttam, ahogy jöttél a bozótban, s úgy megijedtem – / azt hittem, hogy a tévések jönnek, vagy a Greenpeace!” – *Első ecloga*; „Mért nem zengsz dicshimnusz, mondjuk a pillepalackhoz: / látjuk, mit hoz a víz, de vajon van-e vinnivalója?” – *Harmadik ecloga*), az ünnepélyest hol a hétköznapival, hol a vulgaritással ütköztető, ezért groteszkbe hajló versbeszéd („Tegnapelőtt már két hete múlt, hogy az ágyam üres lett! / Nincs többé, aki elvigye majd az üszőt a bikához...”; „Ó, én marha, miért is nem mentem remetének? / Pár nap után jobb lábbal kellett volna kirúgni” – *Negyedik ecloga*) és a tragikummal érintkező önirónia („Volt ott

7 I. m. 43.

8 Lövétei Lázár László: *Alkalmi*. Kolozsvár, 2016, Sétatér Könyvek.

9 Kovács Eszter: Bemutatták Lövétei új kötetét. www.eirodalom.ro/aktualis/item/4243-bemutattak-lovetei-uj-kotetet.html (utolsó megtekintés: 2019. május 3.)

minden, amit csak megkívánhat az ember, / s úgy kiürültem, mint hét közben a templomi persely” – *Ötödik ecloga*; „Írok-e még... – hát persze hogy írok: / e-mailt és SMS-t. Sőt: rászoktattak a blogra: / harsányabb leszek én minden puccos megasztárnál...” – *Hetedik ecloga*). A *Zöldben* a hexameterek verszenéje által teremtett megtévesztő könnyedséget, kedélyességet az említett értékminőségek ellenpontozzák, ami annak a lírai-drámai magatartásnak a következménye, amely – Farkas Wellmann Éva kifejezéséből kiindulva¹⁰ – az önironikusan-álnaivan okoskodó Költő, valamint beszélgetőtársai, Vadór, Halász, Laptop és mások párbeszédében jön létre. Az, hogy a vergiliusi függetlenségi vágyból marad a lenti világ történéseinek a reflexiója, tehát az attól való elszakadás lehetetlensége, az idillből pedig az idill elérésének a kudarca,¹¹ poétikai szükségszerűségként hívja elő, hogy az idill álcájából harag legyen, a látszatkedélyből komorság, az iróniából tragikum, az utalásból olykor nyílt bírálat. A *Sivatag* című ciklus márpedig ilyen költői műnek mutatkozik, a *Zöldben* megteremtett világ eltúlzásaként olvasható, szójátékkal élve, elsivatagosodásának a lenyomata.

Ha a *Zöldben* gyakran szembesülhetünk is a modern világ trendjeinek a kritikájával, az embert, Költőt determináló-beskatulyázó törekvései elleni, olykor szándékolt vulgarításban megmutatkozó lázadással, azért még van remény, amelynek kiküzdéséig számos, az irodalmi hagyományba ágyazott találkozón kell átesnie Költőnek, és úgy tűnik, sikerül kijutnia a zöldmozgalom túlzásai, szlogenjei általi eltévelyedtségének a labirintusából. A *Sivatagban* azonban nyilvánvalóvá válik, hogy ami a *Zöldben* még perspektíva, az itt ember- és világundor. Ebben a tekintetben az alaphangot már a ciklus, Szabó Lőrinc fordításában olvasható Shakespeare-mottója megadja: „Erdőbe megy Timon: ott emberebb / A fenevad, mint itt az emberek!” A hegyhelyzetbe kerülés azonban semmivel sem tűnik elérhetőbbnek, amennyiben a *Töredék* szerint a kései Arany-hagyomány elégikumával kell nekivágni ennek

10 Vö. i. m. 107.

11 Erről a kudarcról ír Kemsei István is: „Lövétei Lázár Lászlónál az apatheiára, azaz a szenvedélymentességre, a benső szabadság elérésére, sztoikusz kiegyezésre törekvő, a világban és létében elbizonytalanodott »én« is csak vendégként és csupán néhány eliramló órányira látogathat fel a benső megbékélést ígérő »hegyre«. Felszínes kalandja lehet csupán evvel a stabilitást, a megváltoztathatatlan-ságot, az örök törvényeket megtestesítő hellyel, ahol bölcsességre és harmóniába merülő eszményi egója a világegyetem szabályai szerint élő »pásztor« (halász, vadór) képében lakozik, s amely helyzetében szintén nem érzi igazán jól magát.” I. m. 169.

az emberi-költői útnak. Inkább az út lehetőségeit, veszélyeit lehet számba venni, összegezni és számot vetni azzal, hogy mi történt és történik a világban, mióta megjelent önálló kötetben a *Zöld*, és Költő nem találkozott a természet örök rendjének ritmusára figyelő, az ember előtti isteni rendet vigyázó (*Első ecloga*), ugyanakkor a lenti világot is számon tartó, de attól magát távol tartani akaró önmagával. Költő Pásztorral való találkozása és újabb párbeszéd-sorozata az én osztódottságában az én különböző oldalainak szereposztásban, azaz szerepjáték-ként elgondolható lírai dramaturgiája, amelyben – úgy tűnik – nem egy végső én vesz fel különböző szerepeket, hanem Költő és Pásztor mint szerepek további különböző szerepekben reinkarnálódnak, ugyanis különböző alakok lépnek színre: Egyszerű Olvasó, Vezércikk, Ádám, Éva, Politika, Röpcédula, „Költő” (idézőjelben!), Kocsmaasztal, Versíró és Szar. Történik mindez a Löveteire jellemző szenvedélymentes, deretorizált versbeszédben, amely – nemcsak a mottók által evokált – gazdag irodalmi hagyomány dialogikus természetébe ágyazottan látszik továbbra is működőképesnek (az intertextualitásnak mint létmódnak az elemzése külön tanulmányt igényelne). Ennek a hagyománynak része az ecloga műfajához tartozó hexameteres forma érvényesülése is a ciklus tíz darabjában, amelyeket két ütemhangsúlyos ritmusú költemény keretez.¹² A *Töredék a Zöldből a Nulladik eclogának*, a *Csillag bár. Haláltánc-féle* pedig a *Vendég-eclogának* felel meg: előbbiek *Előszó helyett*, utóbbiak *Utószó helyett* alcímmel ellátva egyaránt a keret szerepét töltik be, egységbe foglalva a két ciklus/kötet tíz-tíz versét, utalva ezzel Vergilius *Eclogae* című kötetének a szerkezetére.

S ahogyan örök a forma, a szerkezet, amelyben megszólal Lövetei sivatag, sívár világa, az antikban a modern, a modern által az antik, úgy tűnik, egyedül a tiszta esztétikumot teremtő irodalmi hagyomány képes felmutatni az állandóban a változást, az örök visszatérés és újrakezdés kényszerét/lehetőségét, az időtállóban az esendőt, az esetlegest, a mulandót, veszteségeink végérvényességét, azt, hogy kik is vagyunk valójában. Hiába az eltelt idő (például a *Zöld* című kötet óta

12 Az Arany János *Epilógusát* idéző *Töredék* (amely tulajdonképpen szimultán verselésű, amennyiben jambusi-trochaikus lejtésű verslábakból is építkeznek) négy-soros szakaszainak első két és utolsó sora ősi nyolcas, ennek sodrása torpan meg szakaszonként a harmadik sorban, amely egy félbemetsett ősi nyolcas, vagyis a két ütemből csak egy van meg. A ciklus- és kötetzáró *Csillag bár. Haláltánc-féle* felelő hetes (4/3) sorokból áll.

eltelt nyolc év), és a *Klíma-ecloga* szereplői hiába találnak újra egymásra, találkozásuk csak arra alkalmas, hogy még keserűbben konstatálják: a világ rossz irányba halad. Vulgaritásuk dühükből fakad, aminek oka mintha már nemcsak a lent világának milyensége és attól való függetlenedésük lehetetlensége lenne, hanem ennek szóba hozása is, és így mintha vadabbak is lennének egymással szemben, elidegenültebbek is lennének egymástól, ráadásul a fent világa sem a régi idill tere, hiszen Pásztor – akinek angol szavakkal tűzdelt beszéde álpásztor voltát, identitásválságát is jelzi – így panaszodik: „Errefelé egy szimpla »Dögölj meg!« is isteni szózat... / Persze, megint tele vagy csupa breaking news-os izével! / Most mi a headline?” Mire Költő így válaszol: „Ötszáz kecske között én is tudnék geci lenni...”.

Az önéletrajzíságot és a *Zöld* keletkezésének fikcióját körvonalazó *Földszag* Pásztor Egyszerű Olvasó álnaiv érdeklődésére visszamenőleg már a *Zöld* című ciklus (és kötet) pásztorának igaz voltát is megkérdőjelezi, relativizálva ezáltal a korábbi Lövetei Lázár-korszak, illetve az általa és mások által a magyar és a világirodalomban újra-/átértelmezett bukolikus hagyomány létjogosultságát, megszólalásmódját, értékképző szerepét, általánosabban pedig feltéve a kérdést, mi irodalom, mi nem, mi érték és mi nem: „(Egyszerű Olvasó)¹³ Mondd csak mennyire ismered ezt a Lövetei Lázárt? / olvastam valahol, hogy rólatok írta a »Zöld«-et! / (Pásztor) Rólam ugyan nem! / kartonból lehetett az a pásztor... / (Egyszerű Olvasó) Azt majd én mondom meg, hogy mi a »karton« a versben!” Egyszerű Olvasó megszólalása egyrészt a saját értékítéletében bízó befogadó reakciójaként, másrészt annak tudatosításaként olvasható, hogy itt irodalmat olvasunk, szöveg interpretál szöveget, amely immár nemcsak inter-, hanem intratextuális viszonyként is végiggondolandó, amelyben persze soha nem téveszthetjük szem elől, hogy milyen világban él, mozog alkotó és olvasó.

Az „*Ökovécé-ecloga*” című verstől kezdve Költő elveszíti Pászort mint tulajdonképeni/közvetlen megszólal(tathat)ó beszélgetőtársát. Pásztor térvészítése nem véletlenszerű: vagy azt az értékvesztést érzékelteti, hogy a *Zöld*ben még megfogalmazódó hit szertefoszlott, és a vergiliusi hagyomány közvetlenül hozzáférhetetlen, az az idilli (Löveteinél a múlthoz mint pozitívumhoz képest idillvesztett, de paramétereit mégis-

13 A könnyebb idézhetőség kedvéért a kötetbeli elrendezéshez képest a megszólaló szereplő nevét nem külön sorba tördelve, vesszorként, hanem az idézet részeként zárójelben tüntetem fel.

csak felmérni engedő) világ ellehetetlenült, az ének az a minősége, amit Pásztor allegorizált, elérhetetlen, és ezért a továbbiakban új szerepekben reinkarnálódik; vagy azt sugallja, hogy Költő elvesztve vele a kapcsolatot (kérdés: kinek a hibája?) magára marad végleg, és emberi-alkotói függetlenségének új útjait, lehetőségeit és kudarcait úgy igyekszik számba venni, hogy a pásztorköltészet hagyománya mint emlékezet kíséri/kísérti őt. Költő Vezércikkkel folytatott allegorikus párbeszédében mintha az előző vers Pásztorának elkeseredettségét, kételyét visszhangozná, mintegy Pásztorra emlékeztető kívülállásával cáfolva az irodalomnak, az irodalmi életnek a politikától és társadalmi folyamatoktól, hamis ideológiáktól való érintetlenségét. Az „»Ecloga«, »ökloga« – öklendeznem kell az egészről...” sor blaszfémikusnak ható szójátéka Költő undorát fejezi ki Vezércikk allegorikus tartalmaival szemben – azért, amiért a modern társadalom egyfelől háttérbe szorítja az irodalmat, saját harsány ideológiai szócsöveinek biztosítva teret, kiiktatva az emberek manipulálhatósága érdekében a gondolkodást, másfelől amiért kisajátítja a saját céljaira, megszüntetve így az irodalmiság lényegét. Vezércikk egyrészt társadalomban elfoglalt helyének az elsőbbségével henceg cinikusan Költőnek: „Senki se mondta, hogy engem kell olvasni a vécén... / S hogyha csak annyi a bűnöm, hogy leköröztem a lírát, / akkor nincs is bűnöm!” Másrészt pedig azt gúnyolja, hogy hogyan váltak az öko-ideológia áldozatává a percembelek, percköltők: „Íme, milyen szlogenekkel házal a városi nép közt: / »Ő bár jönne a jófej zöldemberke az úrból: / megváltásom záloga ő, mert ténylegesen zöld!«” A legnagyobb vesztes mindebből a gondolkodni akaró, önmaga helyét az irodalomban, a világban megtalálni akaró ember, Költő. Nem véletlen, hogy hallgat, őrizve még magában a nemesebbre, az eszményire való vágyakozást vagy annak az emlékét. Az új barbarizmus pedig ítélkezik, a nemtudás a tudás fölött. A tragikum csúcsa az utolsó mondat, amely Vezércikk szájából hangzik el: „Már nem is ecloga ez, csak egy ócska, vidéki szatíra...” Mindeközben az ecloga műfajának versformája, a hexameter mint egyetlen kapaszkodó perel a *szép, új világ* divatszlogenjeivel, de megvilágosodásról, változásról szó sem lehet, biztosít erről az *Appendix az „Ökovécé”-eclogához* alcímmel ellátott *A damaszkuszi út* című vers is, amelyben szintén semmi nem az, aminek látszik: „(Politika) Öntsünk tiszta vizet, testvér, a korondi csuporba! / Költő: Állok elébe! kivált, ha a víz is kínai termék...”

Még a pillanatnyi fanyar mosoly is elkomorul, hiszen akár az iménti két vers közé ékelt *Édenkert-ecloga* Ádám–Éva-párbeszédét, akár az *Én, a facebook-költő* monológját olvassuk, Lövétei semmilyen zöld-perspektívát nem kínál. Előbbiben Ádámnak az ember megválthatóságába vetett naiv hite vagy egyszerűen csak demagóg szólama („Oszttjuk az észet, kijelölve egyúttal az üdvös irányt is!”) nevetségesnek bizonyul, hiszen Éva – aki itt is a koré, akárcsak Madách *Az ember tragédiája* című drámai költeményében – a 21. század programszerű, manipulatív módszerekkel végzett agymosása miatt állati szintre süllyesztett ember létállapotára emlékezteti: „Pallérozuk az állati elméket körülöttünk, / s képzeld, száz közül egy sem akadt, aki hallgat a szóra...” A zsidó-keresztény mítoszról szublimált isten- és/vagy emberformájú démoni erők uralják a kort, amelyben élnünk adatik (Kígyó mondja: „hát majd elmagyarázzuk nektek az Észt, idióták!”), és nincs semmiféle transzcendens vigasz, netán társadalmi-kulturális ellenőrzés ezek fölött az erők fölött, akár Madách falanszterében Tudós fölött, ezért megtörténhet bármi, és viszonylagos minden. Nem csoda, ha a facebook-költő is fél, száműzött a szóból. Önazonosságának elvesztéséről, meghasadtságáról ad számot, ahol így fogalmaz egyedül, társtalanul, emlékeztetve, hogy hol vannak már ehhez képest Pásztor és Költő innen olvasva a vulgarítások ellenére magasztosnak minősülő eszmecseréi: „jobban fázom a Szótól, mint sok ezer Nemerétől...”

Nem csoda, hogy a *Röpcé-eclogában* nem hisz Költő a költői szó hatásában, világmegváltó erejében. Már csak azért is ellenszenves számára ez a lehetséges szerep, mert nem ő vállalná önként – nem következik ugyanis a költészet és a társadalom jelenlegi viszonyából –, hanem a Röpcédulával allegorizált társadalom, politika által neki szánt eszközszerep lenne: „Úgy látom, hogy nincs mese: föl kell venni a kesztyűt – / mondd csak, lenne-e kedved jönni a forradalomba?” Ennek pedig köze nincs ahhoz a közösségi költőszerephez, amely idejétmúlt ugyan, de amelyről tudja, hogy valamikor volt létjogosultsága, hanem alkatrészt lenne maga is abban a gépezetben, amelyet láthatatlan erők irányítanak, s amelynek jelszava: „meg kell váltani ezt a világot, / most ez a fő-fő sláger New Yorktól Budapestig!” Akárcsak Vezércikk, Ádám vagy Politika, Röpcédula is, mint a modern újbarbár világ, a szellemtelenség hangja a nemtudás felől a teljesnek hitt igazság birtokában mond ítéletet a szellemi értékeket képviselő Költő fölött: „S nem vagy

költő, hogyha továbbra se érted a dolgot!” Költő úgy tudja megőrizni (átmenetileg?) alkotói létminőségét, vagyis szabadságát, integritását, hogy elégikus-ironikus legyintéssel, de öntudatosan tiltakozva mond le a társadalom által ráakasztott Költő elnevezéséről („Hát akkor viszlát, mert sírva lemondok e címről...”), és mondja mindezt szintén hexameterben, de hát ki érti ezt?

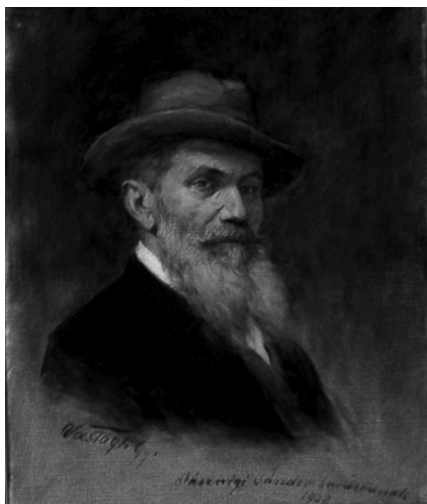
Meglátásom szerint ezért kerül idézőjelbe „Költő” neve a *Vintage*-ban, amelyben az idézőjelezés egyszerre fejezheti ki a társadalom Költővel szembeni megvetését és Költő társadalombírálatát. A társadalom csak ítélkezni, címkézni tud, ez az idézőjel jelzi azonban, hogy Költő óvja még magában – ha a világ szemében lecsúszottan is – a tiszta költőséget, ami az emberi helyett már a tárgyi-anyagi világhoz fordul, azt kelti életre. Így lesz a 21. század tragikus-szarkasztikus kritikája a *Vintage*, amelyben Kocsmaasztal és – ihlet hiányában – az *Epigramma-félében* Szar lesz a beszélgetőtársa. Költő és költészete sorsa egyre tragikusabb: mintha a *Zöld* című ciklus első felütésétől kezdve az embert középpontnak és ezért minőségnek tekintő költészettől, a költőlet nemesebb hagyományaitól fokozatosan haladna a költészetellenes világ, a nem-költészet poklának egyre mélyebb bugyraiba, és mintha ez a folyamat a *Sivatagban* látványos módon felgyorsulna, egyre nyilvánvalóbbá válna. Apokaliptikus vízióval határos az a drámai párbeszéd, amely szerint a tűzpróbát Kocsmaasztal, az alantas, az állati éli túl, „Költő”-t pedig „már le se szarja a vintage-ipar se...” (*Vintage*). Így jut el arra a mélypontra, hogy ihlet hiányában megőrizve ugyan az ecloga hexameteres formáját, de kiesve „Költő” az idézőjelből, immár lefokozottan, csak Versíróként epigrammafélét írjon, látszatműfajkeverést hajtva végre, Szarral társalognva (*Epigramma-féle*). A végső kérdésekre azonban még a költői mesterség blaszfémiaja sem ad megnyugtató válaszokat. Ennek a megállíthatatlannak tűnő folyamatnak a láttatása viszont úgy történik Löveteinél, ahogy jelentős költészetekben tetten érhető: az esztétikum tiszta közegében mutatja fel azt, ami az emberben aggasztó, ami az embert körülvevő szűkebb-tágabb környezetében tapasztaltak miatt a gondolkodóban bosszúságot vagy tartós haragot okoz, ami kétségbeejti, tiltakozásra vagy értékörzésre készíti. Horatius, Vergilius, Tibullus és Juvenalis mellett Berzsenyi, Vörösmarty, Arany, Babits, Weöres és más költők művei jelentik azt az intertextuális-motivikus és formai gazdagságot, amelyben lehetővé

válík a költő, a szellemi ember poklának érzelemmentes, tragikus-elégikus tudomásulvétele, elviselhetősége, és felmutatható a gyötrelomból születő szépség.

Ezért nem *veszélyes*, hanem ellenkezőleg, katartikus ez a szépség megőrzéséért született harag (ezért nincs se kérdőjel, se felkiáltójel a cím végén), mert a szerepek oszcillálásában megragadható-megragadhatatlan én e pokoljáró, szellemi kaland után képes újra – és már ki tudja, hányadjára – eljutni a *Két szék között* című kötettől datálható szemlélődő, a sztoikus életérzéssé szelídülő, az unalom fogalmával megnevezhető esztétikai magatartásig. Az érzelemmentesség senkiföldjéről egyrészt képes más művész művészetéért rajongani, de csak annyira, amit a tragikus veszteségek nyomán közérzete, a resignált unalom megenged („Mondd el Zs.-nek, Múzsám, hogy gyönyörű Ady-estjét / szinte naponta eszembe idézem”; „S hogyha a hogyléte mről kérdez, mondd neki azt, hogy / – őszintén megvallava – unom már ezt az egészet” – *B. Zs. színművészhez*), és így lesz a művészet (költészet) egyben a művész (Költő) közérzetéről szóló lírai napló is (erre erősít rá a versek keltezése); másrészt a könyv záró versében, a *Csillag bár. Haláltánc-félében* pedig képes számot vetni étellel, halállal, búcsúzik a világtól, és *leszarja* annak visszasságait, talmi voltát, saját vállalásaként választva a világon kívüliséget. Ennek metaforikus tere a kocsma és a hozzá kapcsolódó rituális cselekvés, az ivás, hiszen egyéb dolga sincs, mint kívül lenni a világon, tudomásul venni saját költői-emberi megváltatlanságát. Ez a búcsú és kívüliség szintén a Lövéteitől megszokott laza, köznapi, itt balladisztikus ismétlésekkel, kihagyásokkal, elhallgatásokkal telített költői nyelven történeik. Búcsú ez ugyanis nemcsak a léttől, hanem a költői nyelv egy lehetséges (eclogai) megszólalási módjától, a költőlét fentiekben értelmezett minőségeitől. Ezt úgy hajtja végre a szerző, hogy kilép (kérdés: végérvényesen vagy csak ennek a kötetnek a végén?) az antik és antikizált ecloga időmértékes metrumából, és átlép abba a bensőséges, magyaros verstérbe, amelynek sajátosságát a mottóként szolgáló csíkszentdomokosi kocsmai rigmus („*ha meghalok, elásnak, / s vége lesz az ivásnak*”), a székely népballadákra is jellemző (fentebb említett) poétikai megformáltság és a felező hetes forma adja. Az élettől és költészettől való totális búcsú, a búcsú mint *ars poetica* pedig beíródik a haláltánc hagyományába, amely által miközben élet és halál viszonylagossága hangsúlyozódik

(„így is lehet csinálni / élet halál akármí”), váltig azt állítja, a vers zenéje azt súlykolja, egyedül a költészeté az érdem: mert vigasz a létben (itt nevezzük ivásnak: „ezt a sört még iddssa meg”), hiszen élni hagy, és a remény a léten túlra, hogy túléli, mi szellemietlen, barbár, bűnös. Csoda-e, ha kell, ha létszükséglet Költő haragja, Lövétei Lázár László, a költő dühe az unalommal eljegyzett szépségért? Már aki érti, annak, a többiekről meg ennyit: „lókupecsek gépzene / úgy se érti senki se”, „patkószegecs homlokom / fatolvajok leszarom / úgyse érti senki meg / hazajöttem medveszag”.

És aki érti vagy érteni véli Költő haragját, annak még marad egy kérdés, legyen Egyszerű Olvasóé: a meg nem értettség visszhangtalan-ságának a tudatában, az új barbarizmus kegyesnek (demokratikusnak?) látszó embertelenségében tartogat-e még újabb verslehetőségeket a költészet szépségével eljegyzett költő/Költő? S ha igen, merre tart ez a költészet: újabb kísérletek következnek a formával, a dialógusként értett hagyománnyal, feloldódva egy önfeledtebb nyelvi játékban, vagy a létköltészet irányába mozdul el (vissza a *Két szék között* felé), amelynek markáns nyomai fedezhetőek fel a *Miféle haragban*? Vagy egészen új belső alakulástörténeti fordulat következik, amiről most még csak Lövétei Lázár László tud? Vagy ő se?

Önarckép